

het hagelkruis

Uitgave: Heemkundekring Barthold van Heessel * Aarle Rixtel
28^e jaargang nr. 2

HET HAGELKRUIS

In de Hooge Akkers, in het verlengde van de Hagelkruisweg in Aarle-Rixtel, vinden we dit hardstenen 14^e-eeuws kruis met een archaisch aandoende Christusfiguur. Deze kruisen dienden in de tijd om hagelschade aan de landbouwgewassen te voorkomen en werden altijd geplaatst op een kruispunt van wegen. Zo ook met dit kruis in Aarle-Rixtel.

In vroegere dagen werden bij het kruis broodbedelingen gehouden en op de kruisdagen hielden de processies er halt. In de bovenkant van het kruis bevindt zich een opening, welke diende om er een lantaarn in te plaatsen.

Het is het enige bewaard gebleven hagelkruis in Noord-Brabant.

Foto omslag: fotostudio Henk Kweens

HET HAGELKRUIS

Achtentwintigste jaargang, nr. 2, mei 2011

Informatieblad van Heemkundekring Barthold van Heessel te Aarle-Rixtel.
Tijdschrift met artikelen over geschiedenis, archeologie, heemkunde e.a. met
betrekking tot Aarle-Rixtel.
Verschijnt viermaal per jaar.

Abonnementskosten: € 8,00 per jaar, exclusief verzendkosten
Losse nummers: € 2,00 verkrijgbaar in het Museum Heemkamer
Barthold van Heessel

Heemkundekring Barthold van Heessel

Bossheweg 14a, 5735 GV Aarle-Rixtel, tel.: 0492 383553

Bestuur

Voorzitter:	J. Dekkers	Spechtstraat 6	☛ (0492)381673
Secretaris:	F. Bussemaker	Havenweg 13	(0492)381228
Penningmeester:	D. van de Laar	Kerkstraat 27	(0492)384415

Overige bestuursleden: H. van Beek, H. Beniers, F. v. Duppen-Strijbosch en
J. v.d. Weerden

Redactieraad informatie- en contactblad "Het Hagelkruis"

H. van Beek, Rode Schutplein 19, (0492)381851 (h.vanbeek@chello.nl)
A. Claessen, Rode Schutplein 8, (0492)382342 (jamclaessen@onsbrabantnet.nl)
J. Dekkers, Spechtstraat 6, (0492)381673 (jcadekkers@onsbrabantnet.nl)
A. Willemsen-Huffenreuter

Verspreiding: Henk van Duppen, Klokstraat 2, (0492) 381232

Druk: Drukkerij Aarle-Rixtel BV, Postbus 33, 5735 ZG Aarle-Rixtel

INHOUD

Colofon		1
Inhoudsopgave		2
Van de voorzitter	Jan Dekkers	3
600 jaar Rooie Schut	Louis Barten	4
Processie van St. Margarethagilde	Henk van Beek	11
Onze moedertaal is zo gek nog nie(t)!	Henk van Beek	12
Nicole van Aarle; méér dan een passie voor klompen	Henk van Beek	14
Bouwoffer op het Stiphoutse Kleineind?	Henk van Beek	18
Bijzonderheden van Helmond en Rikstel, naar Postels archieven, deel 3	Jan Dekkers	20
Openingstijden museum		28

Van de voorzitter

De lentetijd is weer aangebroken, de natuur ontwaakt en nieuw leven ontluikt om ons heen.

Het is inmiddels Pasen geweest en ook dit feest staat bol van de symboliek rond “leven”.

Christus is gestorven en verrezen, uit de dood opgestaan.

Ogenschijnlijk dood, maar uit het niets weer tot leven gekomen; zo ook gedraagt zich de natuur. Het is niet zo toevallig dat Pasen en de lente samenvallen. Nou is het niet mijn bedoeling om hier een hele verhandeling te geven over dit christelijke feest en de samenhang met de lente, maar ik wil er wel mee aangeven dat de kerk heel goed de seizoenen en de levenscyclus van mens, dier en plant heeft verweven in het kerkelijk jaar.

Dit Hagelkruis heeft voor een deel ook betrekking op de lente en activiteiten die in het voorjaar plaatsvinden in ons dorp. Denk maar aan 600 jaar Gilde St. Margaretha. Een volgende keer zullen we aandacht besteden aan het 50 jaar bestaan van basisschool De Heindert. Daarnaast vindt u een vervolg op de verhalen in de vorige edities plus een aantal andere artikelen die betrekking hebben op mensen en gebeurtenissen in ons dorp....

Ik hoop dat dit boekje weer voldoende boeiende artikelen bevat en wens u veel leesplezier toe.

Jan Dekkers,

600 jaar Rooie Schut

Louis Barten

We zijn er zo aan gewend in Aarle-Rixtel dat we een rooie en een blauwe schut hebben. Rood en blauw zijn net zo vanzelfsprekend als Aarle en Rixtel. In het verschil tussen Aarle en Rixtel ligt in oorsprong ook het verschil tussen de kleuren die de plaatselijke schuttersgilden in de volksmond hebben gekregen. Die namen zijn niet van vandaag of gisteren, zij stammen al uit een ver verleden.

Door de Rooi Schut wordt dit jaar, in 2011 dus, gevierd dat dit gilde 600 jaar geleden is opgericht. Het is op zich al een mirakel dat een organisatie zoveel jaren kan bestaan. Telkens weer blijkt dat weinigen de relatie van de gilden met ons dorp kennen.

Vanwege het jubileum geven we nu extra aandacht aan het Gilde van Sint Margaretha. Deze naam heeft de schut te danken aan de patroonheilige van de parochiekerk van Rixtel. Rixtel is een beetje het

ondergeschoven deel van ons schakeldorp.

Waar lag dit gehuchtje eigenlijk? Op 4 december 1304 gaf de hertog van Brabant het gezamenlijk gebruik van de grond aan de inwoners van de dorpen Aarle, Rixtel en Beek. De dorpen, kernen, zijn ontstaan rond de kerk, de geloofsgemeenschap. In Rixtel was dat dus de parochiekerk van Rixtel. Die stond ter hoogte van de plantenkwekerij van Peter Verschuren aan de Helmondseweg, bij het kruis. Het was niet zomaar een kerk, want zoals uit de oude stukken blijkt, zie ook de

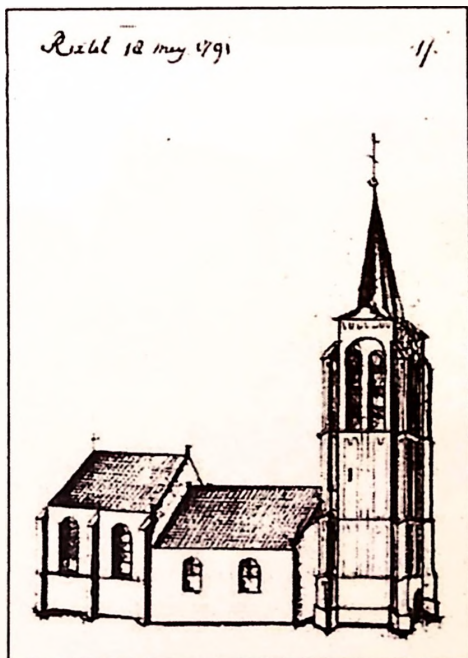

twte voorgaande boekjes van het Hagelkruis, was het de moederkerk van de parochie Helmond. Er is wel eens schertsend gezegd: Helmond kan Rixtel en daarmee Aarle dus nooit annexeren.

Door de kruistochten zijn er veel andere denkwijzen en vormen van wetenschap naar West-Europa gekomen die de maatschappelijke verhoudingen danig hebben beïnvloed. Dit leidde onder andere tot het ontstaan van steden, die een grote mate van zelfstandigheid hadden. Binnen die steden ontstond de beweging om de eigen kwaliteiten te beschermen. Vakgenoten verenigden zich in een soort vakbonden, die zich gilden noemden.

De relatie met de rooms-katholieke godsdienst was heel wezenlijk, want men dacht vanuit het geloof. Men dacht toen nog: wij zijn tijdelijk op aarde om door het dienen van God in de eeuwige hemel te komen. Dus het moment van doodgaan was het belangrijkste moment in het leven, want je wisselt dan het tijdelijke voor het eeuwige.

De gilden hadden allemaal een patroonheilige gekozen als voorspreker bij God. Zo hadden de smeden Sint Eloy als patroon en de schoenmakers Sint Crispijn. Ook binnen de kerk ontstonden groepen van gelovigen die zich inzetten voor hun medemensen. Zij konden door hun goede gedrag, door weldoen, veel krediet opbouwen voor hun aanspraken op het eeuwige leven. Ook deze groepen van

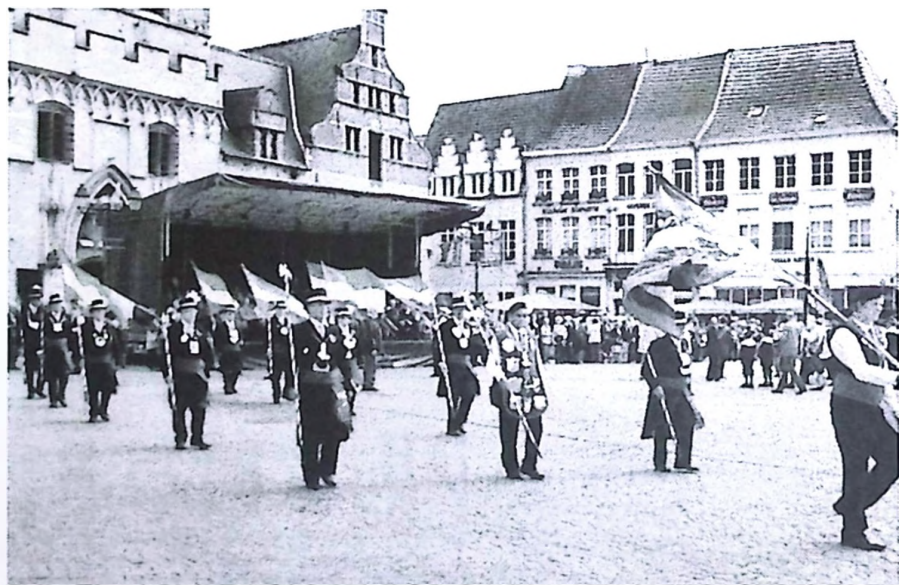

Veel zilver

Sittard 2010

Mechelen 2009

Kermis 2007

Koningschieten op kermismaandag

geloofsbroeders vormden gezelschappen, broederschappen die een patroonheilige hadden en ze kregen ook de naam van gilde: het waren de gildebroeders.

Toen in 1357 de zwarte dood, de pest, via de vlooiën van zwarte ratten Europa binnen drong, verspreidde die ziekte zich snel over de toen bekende wereld. Ook Rixtel bleef niet gespaard en in 1411 richtte men in de kerk van Rixtel een broederschap op die de zorg voor en de verzorging van de pestlijders op zich nam. Dit waren de eerste gildebroeders van Sint Margaretha, genoemd naar de patroonheilige van de Rixtelse kerk.

St. Margaretha van Antiogië was de dochter van een heidens priester die werd opgevoed door een christin. Vanwege haar afkeer van de heidense goden deed haar vader daar melding van bij de stadhouder, die verliefd op haar was. Die probeerde haar op andere gedachten te brengen, maar zonder succes en dus werd ze zwaar gefolterd. Maar daags daarna waren haar wonden weer genezen. Tijdens haar gevangenschap werd ze bezocht door de duivel in de gedaante van een draak die haar wilde verslinden. Ze maakte een kruisteken en weg was de draak. Door al die wonderen bekeerden zich vele heidenen tot woede van de stadhouder, die haar in het jaar 305 in het openbaar liet onthoofden.

Behalve dat de gildebroeders zich bezighielden met de maatschappelijke zorg, waren de gildebroeders ook degenen die de eerste zin van het leerboek van de kerk in de praktijk brachten: Gij zijt op aarde om hier en hiernamaals gelukkig te zijn.

De naam gilde stamt uit de Germaanse tijd. Van Dales etymologisch woordenboek zegt dat de oudste betekenis is 'bijdrage tot een gemeenschappelijk maal'. Het samen de maaltijd vieren, samen eten en drinken, het jaarfeest is een wezenlijk kenmerk van zowel de beroepsgilden als de gildebroederschappen.

Een bekend gildelied spreekt voor zich: Gildebroeders maakt plezier en met muziek vroeg ende laat, laat ons nu het jaarfeest vieren.....' en daarmee zijn we bij de viering van de kerkwijding, het feest van de patroonheilige, de kermis met al zijn gebruiken.

In de loop van de tijd, met name tengevolge van de reformatie en de Vrede van Munster in 1648 kwam het oorspronkelijk karakter van de broederschap in het gedrang en werd er een relatie gelegd met een ander maatschappelijke taak, de bescherming van de woonkern, het eigen dorp. In die periode ontstonden de schutters, de beschermers die beschutten tegen indringers van buiten. Het schuttersgilde Sint Margaretha kreeg een bredere taak en daarmee bleef de broederschap voortbestaan.

Tijdens de Napoleontische periode werden de gilden, zowel die van vakgenoten als de schuttersgilden, opgeheven. Maar... de broederschappen bleven bestaan.

Toen in 1631 de kerk van Rixtel voor de eredienst werd gesloten, week het Gilde van Sint Margaretha uit naar de kerk van Aarle waar het Gilde van Onze Lieve Vrouw zijn basis had. Toen een twintig jaar later ook de parochiekerk van Aarle gesloten werd, werd het godsdienstige karakter van de broederschappen steeds moeilijker te handhaven. Toch vonden zowel het Gilde van Sint Margaretha als het Gilde van Onze Lieve Vrouw rond 1672 samen een onderkomen, namelijk in de schuurkerk van Aarle aan de Dorpsstraat.

De parochie Rixtel werd in 1808 opgeheven, de kerk werd in 1818 afgebroken, maar de Rooie Schut overleefde, al was het soms maar amper. Rond 1900 werd de broederschap nieuw leven ingeblazen en verscheen de trotse schutboom op het Couwenbergplein.

In beeldende vorm kan de geschiedenis van het Sint Margarethagilde gezien worden op de Heemkamer, elke zondag van 3 april tot 15 mei 2011 en op het Gildefeest dat op 21 en 22 mei uitbundig wordt gevierd.

*In het rood van bloed
uit pijn gedaan, onterecht,
ligt de onschuld van het wit
terecht in het midden van het vaan,
dat met het groen van hoop vooraan
in de toekomst laat kijken,
na een verleden van eeuwen
vol verwachting in een verschiet
waarvan je het einde nog niet ziet
want het kan, voorwaar
naar de duizend jaar
die we niet beleven,
als wat voorbij is,
om het even.*

Processievaan Sint Margarethagilde

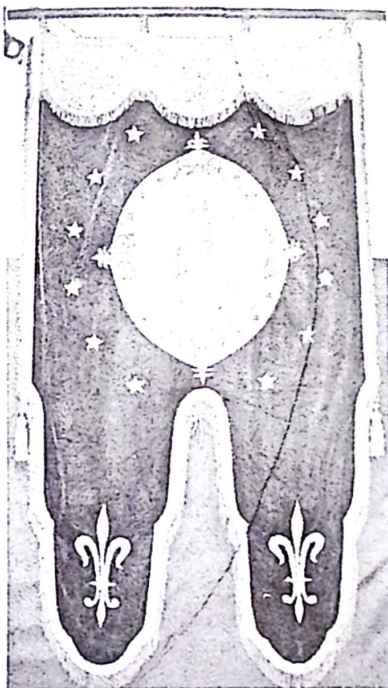
Henr. van Beek

Op de expositie, die momenteel in het kader van het 600 jarig bestaan van het Sint Margarethagilde wordt gehouden, is een prachtig processievaan te zien. Bij het zien van die vaan dook in mijn gedachten een krantenbericht op, dat ik nog niet zolang geleden in ons krantenbestand heb gevonden.

In dit krantenbericht, dat hieronder is weergegeven, kun je de nodige informatie vinden rondom de oorsprong van die vaan.

Nieuws van de Dag, 8 juni 1901

Donderdagmiddag) in het Lof, konden wij de prachtige vaan bewonderen met financiële bijstand van goeude ingezetenen aangekocht door de gilde van "Sint Margaretha of de zoogenaamde Roode Schut". De voorzijde, van fluweel met gouden sterren bezaaid, heeft in het midden een ovaal schild, voorstellende de Patrones, den draak vertrappende; de achterzijde is groen. Hangend aan een vergulde drager, een met gehouden kwastwerk rijk omlijst, maakt zij een sieraad uit van de processie, die toch, dankzij de ijverige zorgen van onzen zeer Eerwaarden Heer Pastoor, voor gene in den omtrek in pracht en luister behoeft onder te doen.*

*) Sacramentsdag

Nicole van Aarle: méér dan een passie voor klompen

Henk van Beek

Wie kent het Klompenschuurtje aan de Helmondseweg? Jullie nog niet? Ga er dan maar eens vlug naar toe! Dan zul je het gaan beleven: klompen en nog eens klompen, de grote passie van Nicole van Aarle. Ze kan er uren over praten en met zo'n enthousiasme dat je geneigd bent je schoenen voor eeuwig aan de wilgen te hangen en je rest van je leven op die houten 'blök' te slijten! Nicole heeft het klompenmakersvak dan ook met de paplepel binnengekregen. Vader Harrie, getrouwd met Maria Driessen, behoort tot het Rooijs geslacht Van Aarle en had al van jongs af aan een passie voor klompen.

Diens vader, grootvader, overgrootvader en betovergrootvader waren allen klompenmakers. Haar opa maakte de klompen aanvankelijk met

de hand, maar vanaf 1928 is hij “machinaal” begonnen. Tot 1953
runde hij een klompenfabriek in Sint-Oedenrode. Hierna is hij met zijn
gezin naar Son verhuisd, waar de fabricage van klompen werd
voortgezet. De vader van Nicole was toen vier. Late nam hij de
klompenmakerij van diens vader over. In 1974 is hij ermee gestopt.
Twee jaar later nam hij de draad weer op en ging toen demonstraties
verzorgen op markten, braderieën en andere van dit soort
evenementen. Sedert een aantal jaren is Nicole zijn opvolgster.
Aanvankelijk zag het daar niet naar uit. Nicole was eerst “soldaat van
oranje”. Ze werkte bij Defensie. Een ongeval maakte echter
noodgedwongen een eind aan deze carrière.
Maar.... het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Als klein meisje was
al heel snel gefascineerd geraakt door dat mooie beroep van vaders....
Het kon dan ook niet lang uitblijven of Nicole hakte en schaafde haar
eerste paar klompen. En zo gebeurde het dat een jonge vieve meid zich
liet inpalmen door die ouderwetse klomp....

Ja, dat had je gedacht, ouderwets! Moi nie! Laat Nicole maar los! Wat
die meid van zo'n stuk hout kan maken is warempel niet niks:
klompen in allerlei variaties. Gewone “swergse” werkklompen
natuurlijk, maar ook kinderklompen, schaatsklompen, laarsklompen,
chique zondagse klompen, klompen met hoge hakken,

skeelerklompen, miniklompen, zeilklompen, bruidsklompen, ijsklompen, smokkelklompen, relatiegeschenklompen, pimprklompen, miniklompen, spaarklompen, borstelhouderklompen, nestklompen enz. enz. Je kunt bijna niets bedenken waar Nicole de klomp niet model voor laat staan!

Maar het meest boeiende zijn de prachtige verhalen van Nicole met veel humor, maar bovenal met veel enthousiasme doorspekt. Hedendaagse verhalen, maar ook over de geschiedenis van de klomp.

De geschiedenis van de klomp gaat ver terug. Op oude prenten en schilderijen zijn ze al te zien. Een heel enkele keer worden ze bij opgravingen gevonden. In Amsterdam en Rotterdam gevonden exemplaren stammen respectievelijk uit 1230 en 1280. Een plankje onder de voet werd uiteindelijk een sierlijke klomp. De sandaal met onbuigzame houten zool ontwikkelde zich in de middeleeuwen tot trip of platijn. Deze had onder de zool en hak verdikkingen, zodat het lopen werd vergemakkelijkt. De hoogte van de platijn zorgde ervoor dat men minder met straatvuil in aanraking kwam. De voet werd de ene keer beschermd met leren schoeisel, maar vaker met een houten schoen. In de Leidse keur van 1429 wordt deze houten schoen 'klomp' genoemd.

En sinds die tijd floreerde de klompenmakerij als nooit tevoren. Maar wie denkt dat de klomp typisch Nederlands is, heeft het mis. In verschillende Europese landen was en is de klomp al van oudsher bekend. Het woord 'sabotage' is zelfs afgeleid van het Franse 'sabot' dat klomp betekent. Het verhaal gaat, dat bij een staking een klomp, een sabot in een machine werd gegooid en dat was natuurlijk sabotage! Dankzij de klomp staat de Meijerij bekend om zijn voorpootrecht van populieren. Want waar vind je die typische coulisselandschappen van 'kanidassen'? Juist ja, in de Meijerij (waar Peelland ook toe behoort). De populier is dan ook een van onze bekendste cultuurhistorische landschapselementen. Helaas is ie al lang vogelvrij verklaard en

verdwijnt deze typische klompenleverancier al ras uit ons Brabantse (Aarlese) landschap.

Nicole weet er alles van. Gelukkig zijn er organisaties die de populier een warm hart toedragen en die pogen om hem weer populair te maken. Want wat moet een boomvalk en een wielewaal zonder populier? Laat staan de klompenmaker. Oké, Nicole gebruikt ook wilgenhout en soms ook andere soorten, maar die populier, nee, die kunnen we niet missen.

Onlangs is Nicole nog op de heemkamer geweest om te informeren naar de plekken waar in Aarle-Rixtel ooit klompenmakers hebben gewoond en gewerkt. Het zijn er meer dan twintig!

Ook ene Willem Klomp, in de Kerkstraat, in de Franse tijd Guillaume Klomp genoemd, met als beroep.....saboteur!

Behalve met klompen maken houdt Nicole zich ook o.a. bezig met workshops (werkwinkels kan men ook zeggen!). Voor groot en klein! En bij het schrijven van dit verhaal is ze volop bezig met de voorbereidingen van de Nederlandse kampioenschappen klompen maken, die dit jaar bij de Brabantse kluis werden gehouden tijdens de 6^e Peeldag. Dat was op 17 april, dus bij het verschijnen van dit Hagelkruis al weer even geleden.

Hierna start Nicole onder meer met het organiseren van wandelingen en fietstochtjes... op klompen, ook met arrangementen, mogelijk gecombineerd met andere Aarlese initiatieven.

Natuurlijk heeft ze veel meer in petto: dat kun je op je klompen aanvoelen! Meer weten? Ga naar www.klompenschuurtje.nl of loop het klompenschuurtje binnen. Vooraan op de Helmondseweg. Juist ja! Met die grote klomp voor de deur!

Bouwoffer op het Stiphoutse Kleineind?

Henk van Beek

Jos van den Bosch is restauratiearchitect. Hij woont in een prachtige langgevelboerderij op Bredevoort, Mierlo-Hout. Jos zien we regelmatig op onze heemkamer, wanneer hij weer eens informatie inwint over oude Aarlese, Croyse panden.

Jos is in staat om een oude boerderij steen voor steen op een andere plek te laten herbouwen.

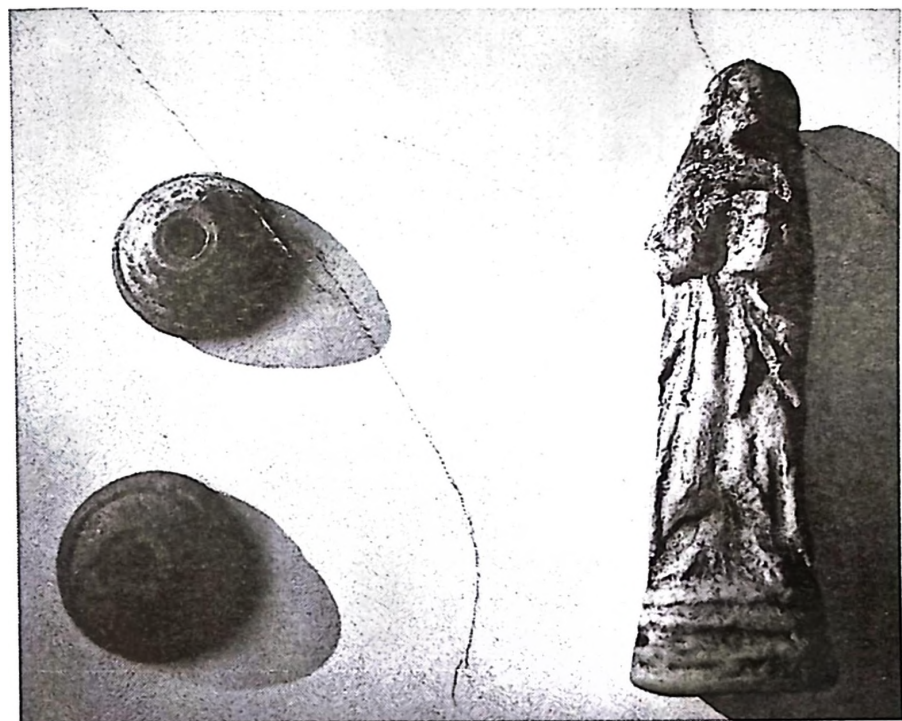
Ook is hij in staat om nieuwbouwboerderijen en andere markante 'historische' gebouwen in authentieke stijl te ontwerpen, waarbij hij gebruik maakt van oude bouwstijlen en technieken zoals gebinten op poeren.

Momenteel is Jos voorbereidingen aan het treffen om op het Klein Eind te Stiphout (van 1968 tot 1997 lag dit gehucht in Aarle-Rixtel), op een voormalige bouwplaats de toenmalige boerderij te herbouwen. Hieraan voorafgaand liet Jos op eigen initiatief archeologisch onderzoek verrichten.

Aanleiding waren interessante bodemvondsten. In een vierkant van stenen vond Jos een Middeleeuws pijpaarden heiligenbeeldje van de heilige Johannes de Evangelist, potscherven en spinsteentjes.

Voor al het pijpaarden beeldje is heel bijzonder. Het zou hier mogelijk kunnen gaan om een bouwoffer. We weten het nog niet zeker. Inmiddels wordt er door vrijwilligers verder onderzoek gedaan onder het toeziend oog van stadsarcheoloog Theo de Jong.

Hopelijk weten we weldra of ons vermoeden klopt.

Bijzonderheden van Helmond en Rikstel, Naar Postels archieven, deel 3

Jan Dekkers

Vervolg van IV b. (zie Hagelkruis nr. 1 - 2011)

Stichtingen in de nieuwe parochiekerk van de 15^e eeuw

Kort na de inwijding der nieuwe parochiekerk, stichtte de priester Joannes Goben, Helmonder, een draagbaar altaar ter eere van Moeder Anna.

Liefdadige giften stroomden toe, zij getuigden alzo van den bijval dezer vrome oprichting. Daar nu die giften zonder een bepaalde instelling eerder zouden te loor gaan, trachtte J. Goben hierin te voorzien; hij wendde zich deswege naar den bisschop om op dit altaar een vast kerkelijk beneficie op te richten, met den last om wekelijks aan dit altaar, volgens den wil van den erflater, drie missen te lezen. De priester J. Goben mocht voor de eerste maal den rector benoemen; vervolgens werd dit begeavingsrecht den pastoor van Helmond opgedragen. Bij open brieven van 10 Maart 1491 bewilligde Joannes van Hoorn, bisschop van Luik, dit verzoek en bepaalde eene boete van een oude groot voor elke nalating der voorgeschreven mis.

Tweede stichting in voornoemde nieuwe parochiekerk

Het tweede beneficie, van wiens oprichting in de nieuwe parochiekerk blijkt, werd gesticht ter

eere van het H. Kruis. De reeds gemelde Joannes Goben, begiftiger des altaren van de H. Anna,

liet 12 juni 1501 door Egidius de Mercia, bisschop van Beritene en vikaris van Henricus de

Bergis, bisschop van Kamerijk, een kruisbeeld wijden, en verkreeg een aflat van 40 dagenvoor alle gelovigen die eenig geschenken zoals licht, missaal, kelk, enz. aan het gewijde kruis bezorgden, of in Helmond's kerk vóór het kruisbeeld driemaal het Onze-vader en het

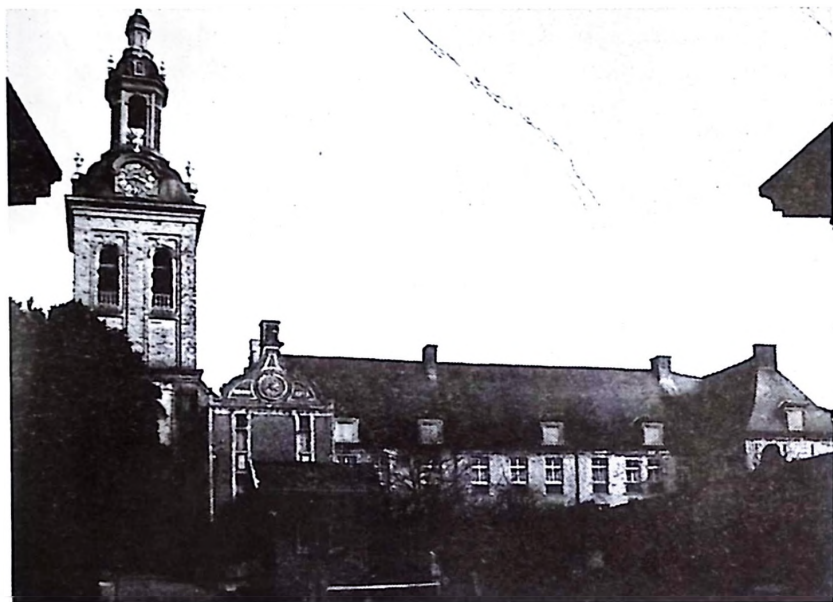
Wees-gegroet zouden bidden. het geloovige hart werd hierheen getrokken, de schenkingen bleven niet en achteren, want ettelijke jaren later werd er een altaar opgericht, en de priester Joannes Gobel vermaakte daaraan bij testament zijn goederen, met den last eener dagelijkse mis. De pastoor had met den naas en bloedverwant de vergeving: een der naaste en geschikste verwanten genoot de voorkeur. De neef des erflaters, Joannes Gobel, ook priester, wendde zich toen tot den bisschop van Luik, Erardus van der Marck (bisschop van 1506 tot 17 februari 1538), ter bevestiging dezer erflating, doch met de bede dat de kerkvoogd de dagelijkse mis tot vier missen in de week zou vermenigvuldigen. En derwijl hij vooral te dien tijde, zoals de prelaat zegt, vurig naar de vermeerdering van Gods kerk en des Heeren dienst haakte, nam hij het verzoek met de bijgevoegde bede gunstig op en bekrachtigde deze in alle deelen bij open brieven van 1 september 1509, volgens een notariële kopij, naar het oorspronkelijke stuk genomen. In zoover deze stichting dezee stichting den pastoor te Helmond aanging, verwierf zij ook de goedkeuring van den pastoor Adrianus Thielens) op St. Martensdag 1537.

Stichting der overige beneficiën in die nieuwe parochiekerk

Er is niets stelligs te vermelden van de stichting der overige beneficiën, dan dat zij allen in de loop der 16^e eeuw bestonden. Want toen bisschop Gijsbertus Masius, 20 september 1597, de parochiekerk van Helmond, door Hohenlohe's legerbende in Juli 1586 onteerd en uitgebrand, verzoende, wijdde hij denzelfden dag tevens veertien altaren.

c. Het begeavingsrecht

De pastoor van Helmond was rechtens de begever of voordrager tot al de voornoemde beneficiën. Wat de beneficiën betreft, die op de verschillende altaren gevestigd waren, blijkt dit heel duidelijk uit de

Abdy van 't Park

zoo even aangeroeerde instellingsbrieven.

Wat nu de overige beneficiën aangaat, wordt dit voordragings- of begeavingsrecht duidelijk bevestigd door de volgende drie feiten:

1. door de feitelijke uitoefening die door niemand belemmerd of weersproken werd;
2. door de enkele voordracht van anderen, die meenden dat recht te bezitten, maar niet slaagden;
3. door alle oorspronkelijke stukken van den verkoop der tienden van Floreffé aan Postel.

Zoo houdt de eerste overeenkomst, 5 mei 1682 gesloten tusschen Floreffén en Postel het

volgende in: Daar de abdy van Floreffé, door oorlogsrampen en ongelukkige tijden, met zoo zware schulden belast is en de jaarlijkse renten, thans zoo karig geïnd, niet toereikend zijn om de veel porrende

schuldeisers te bevredigen; en tevens de hoeven doorgaans verwoest of braak liggen zijn zij te akkoord gekomen. Vooreerst heeft Christophorus de Heest, abt van Floreffe, in naam als boven, op de meest krachthebbende wijze overgegeven, gelijk hij bij deze tegenwoordige brieven overgeeft aan den eerwaarden abt van Postel Franciscus Gaillard, die in naam als boven aanneemt het recht van patronaatschap der genoemde kerken van Helmond en Rikstel en het recht van de begeving der enkele beneficiën, daar bestaand, die in de akten, hiervan te verlijden, met naam zullen worden uitgedrukt en wier begeving voorheen den pastoor toekwam en thans nog toekomt. Tot dusverre die overeenkomst, welke met deze handtekeningen gesterkt is:

Fr. Christophorus de Heest, abt van Floreffe,

Fr. Franciscus Gaillard, abt van Postel,

Fr. Lambertus Bals, abt van Heilesem en visitator der circariën
Floreffe en Vlaanderen,

Fr. Lambertus de Pape, abt van Park vikaris-generaal der circarie
Brabant.

Volgens de akte van 5 mei 1682 stond de abdij van Floreffe voor de som van 32000 gulden, het volgende aan hare filiaal abdij van Postel af:

1. de geheele tiend van Helmond en Rikstel, zoo groote als kleine;
2. de tiend der pachthoeven te Binderen;
3. de goederen, die den pastoor toebehoorden en die na het Vredesverdrag den herder teruggegeven zijn.

Te dezer gelegenheid kreeg Postel ook van Floreffe:

- het patronaatsrecht der kerken van Helmond en Rikstel;
- het begevingsrecht der enkele beneficiën;
- het begevingsrecht der beurzen, wier begeving reeds lang door den pastoor dezer plaatsen gedaan werd;
- het patronaatsrecht der kerken van Lage mierden en Oerle;

- het begeavingsrecht van het personaat der kerken te Asten, en Lierop met al de toebehoren, die van oudsher aan de abdijs van Floreffe waren en in 1682 nog zijn.

Bij dit alles was bepaald dat de dienstdoende geestelijken tot hunnen dood of ontslaggeving, op denzelfden voet zouden blijven voortgaan; dan eerst mocht Postel handelend optreden. Nog was bepaald, dat alle verkoop- en inbezitstellingsakten, binnen zes weken den abt van Postel zouden overhandigd worden, die dan op zijn beurt en op eigen kosten een afschrift van die stukken moest verstrekken aan het archief van Floreffe. Daarenboven moesten, binnen zes weken na den 5 mei 1682, twaalf duizend gulden (Brabants geld) van voornoemde koopsom te Brussel of te Luik vrij en frank gestort worden. Zolang de resterende 20000 gulden niet betaald waren, moest Postel hiervan een jaarlijkse interest van 950 gulden neertellen en bleven te dien einde de drie groote pachthoeven, gelegen te Arendonk, tot waarborg en verzekering.

De latijnse oorkonde gewaagt verder, dat voor Postel niet alleen de voordelen, maar ook de lasten van voornoemde goederen waren.

Tot die lasten behoorden:

1. Het stipendium of het loongeld van den dienaar (ministri) en van den koster (matricularii) van Helmond en Rikstel; jaarlijks 225 gulden aan de kerkmeesters;
2. tiendlasten;
3. het onderhoud der kerken van Helmond en Rikstel;
4. aan het broederschap der H.Catharina jaarlijks 2 gulden en 5 stuiver;
5. aan den heer van Helmond zeven stuiver;
6. en dewijl Floreffe jaarlijks 200 gulden te 's Hertogenbosch moest storten voor de algemene belasting van al zijne goederen, in de Meierij van den Bosch gelegen, zou Postel hierin voor 50 gulden telken jare ter hulp komen aan den Staatsontvanger.

Die overeenkomst werd uit hoofde van gerezen moeilijkheden, 9 maart 1689 te Brussel, op scheidsrechterlijk gezag wel vernietigd, maar de boven aangehaalde bepaling omtrent de beneficiën bleef, luidens een wettelijk afschrift, uitdrukkelijk behouden. Die akte, den openbare notaris en actuaris Jan Morren verleden, is krachtens zijne gewichtigheid door 17 Norbertijnen van de Postelse abdij ondertekend.

Abdijkerk Postel

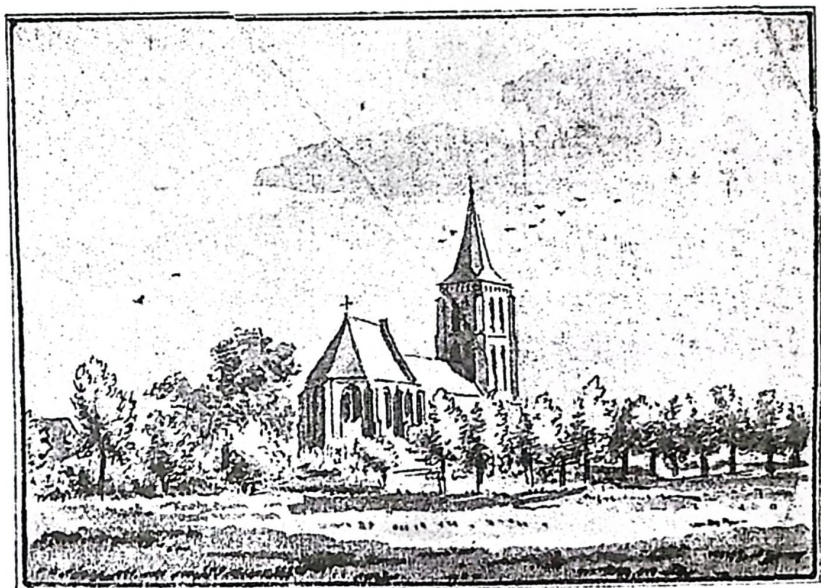
Ook de Hoogmogenden (mensen met een vermogen en/of invloed), hadden het begevingsrecht der beneficiën met de tienden, kort na de Vrede van Munster aangeslagen, terstond weer vrij en los gelaten bij Besluit van 4 september 1649 en zulks naar artikel 47, omdat de kerkelijke goederen van Helmond en Rikstel aan de abdij van Floreffé behoorden. Diensvolgens werden, bij de verovering van Namen door de Fransen, de bezittingen van Floreffé als bijzonder goed in 1692

beschouwd en te boek gesteld, en weer bij temperament, zoals men 't in die dagen noemde, over alle genoten inkomsten en verschenen lasten ontslagen. Om deze reden werd de eindverkoop 17 mei 1698 van Floreffe aan Postel, van Postel naar Molemakers, en de inkoop door Postel, waarbij telkens de benoeming tot de beneficiën uitgedrukt is, door de Hoogmogenden bekrachtigd onder deze ééne voorwaarde. Diensvolgens betaalden Floreffe en Postel alle lasten, op de eigenaars der goederen geheven, zoals de dubbele verponding voor de tegemoetkoming in de oorlogslasten onder de Fransen tijdens 1672 en 1673 in deze gewesten vooral geleden, en de collaterale successie, volgens het Besluit der Hoogmogenden van 24 juni 1793. Om die reden kregen beide abdijen voor al hunne leden, goederen en rechten volledige "sauvegarde" (bescherming), gelijk de eigen ingezetenen van het Land. Tot zover de letterlijke tekst uit het boekje: "Bijzonderheden van Helmond en Rikstel, naar Postels archieven". In het boekje: Oorkonden betreffende Rikstel" kom ik nog aanvullingen tegen, die ik aan deze artikelenreeks graag wil toevoegen.

Zoals gezegd was de kerk van Rikstel de moederkerk van die van Helmond, doch ze was in 1520 reeds afgedaald tot den rang van filia of appendix daarvan. De kerk van Helmond liet toen zij tot die hogere rang was gekomen, haar moeder in den steek.

In 1587 werd de kerk in brand gestoken en nadien weer provisorisch opgebouwd. In 1629 werd de uitvoering van den katholieke godsdienst in de kerk van Rixtel verboden en door de protestanten in bezit genomen. Echter, zij waren niet bij machte de kerk goed te onderhouden en het verval begon. In 1692 verkeerde de kerk in een desolate toestand, evenals de kerk te Aarle, die er net zo slecht aan toe was.

De kerk van Aarle is blijven bestaan tot het jaar 1845 en werd toen gesloopt. De kerk van Rixtel is reeds in 1818 wegens bouwvallige staat afgebroken, nadat in 1800 de torenspits van de kerk afwoei en het dak hierdoor behoorlijk beschadigd werd.

KERK TE RIXTEL.

HEEMKUNDEKRING “BARTHOLD VAN HEESSEL”

De kring is opgericht in 1952 en stelt zich ten doel het bevorderen in brede kring van de belangstelling voor en de kennis van eigen streek, volk en gebruiken en van heemkundig waardevolle overblijfselen uit vroeger tijden. Om dit doel te realiseren kent de heemkundekring de volgende werkgroepen:

archeologie	genealogie
bibliotheek/archief	lezingen/cursussen
dorpswandelingen	monumenten
educatie	redactieraad ‘Het Hagelkruis

MUSEUM HEEMKAMER “BARTHOLD VAN HEESSEL”

In het voormalige pensionaat ‘Mariëngaarde’ aan de Bosscheweg 14a is de heemkamer gevestigd, waarin ook het museum is ondergebracht.

In het museum bevindt zich een uitgebreide verzameling bezienswaardige voorwerpen welke merendeels een relatie hebben met Aarle-Rixtel.

In verschillende opstellingen wordt aandacht geschonken aan de gilden en andere verenigingen, aan het kadaster, het geloofsleven, het onderwijs en diverse ambachten.

Er is ook een rijke verzameling archeologische vondsten tentoongesteld.

De openingstijden van het museum

Van september t/m juni:

- iedere dinsdag van 9 tot 12 uur en van 20 tot 22 uur
- de 1e zondag van de maand van 14 tot 17 uur.

In juli en augustus:

- iedere zondag van 14 tot 17 uur.

Voor groepen is het mogelijk, na telefonische afspraak, het museum ook op andere tijden te bezoeken. Telefoon: 0492 382763.

Entree € 2,- voor volwassenen en € 0,50 voor kinderen.

